

ВОЄННО-ПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ: ЗАВДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ

Висвітлюється воєнно-політична складова сучасної європейської безпеки та діяльність Збройних Сил України щодо зміцнення даної складової, визначаються напрями, на яких необхідно зосередити увагу Україні в процесі зміцнення воєнно-політичного елементу європейської безпеки.

Ключові слова: європейська безпека, воєнно-політична складова, загрози безпеці, бойові тактичні групи ЄС.

Постановка проблеми, її актуальність та рівень дослідженості. Проблеми європейської безпеки постійно перебувають у центрі уваги як вітчизняних, так і закордонних наукових досліджень. Чимало вчених намагається дати відповідь на питання стосовно майбутньої архітектури європейської безпеки [4; 6; 7], інших цікавить виключно політика Європейського Союзу у галузі безпеки і оборони [1; 3; 5].

Зважаючи на те, що безпекові питання охоплюють політичні, воєнні, соціальні, економічні, фінансові, екологічні, інформаційні та інші сфери суспільного життя, розглянути всі ці складові європейської безпеки у межах однієї статті фактично неможливо. Тому автор свідомо обмежився воєнно-політичним чинником, як таким, що відіграє провідну роль у формуванні європейського безпекового простору.

Проблема воєнно-політичної складової європейського безпекового простору є одним з найбільш важливих і суперечливих чинників європейської безпеки в цілому. Це зумовлене тим, що, по-перше, саме воєнно-політична складова міжнародної безпеки є тим середовищем, в якому, за великим рахунком, і вирішуються проблеми запобігання, локалізації і розв'язання воєнних конфліктів, які є найбільшою загрозою міжнародній стабільності і безпеці.

По-друге, власне воєнний елемент у структурі воєнно-політичної складової європейської безпеки, знаходиться, так би мовити, в режимі очікування, а тому не завжди посідає

Пошедін Олег Іванович, кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин, Національний університет оборони України, м. Київ.

© Пошедін О.І., 2011

гідне місце в діяльності військово-політичного керівництва окремих держав. Громадяни абсолютної більшості європейських країн звикли жити в умовах миру та незастосування військової сили, і їм навіть важко уявити, що на їх землі можуть розгортатися військові дії.

По-третє, сьогодні увага суспільства і владних структур європейських держав більшою мірою прикута до економічних, фінансових та екологічних проблем. Це абсолютно закономірно в умовах подолання наслідків однієї хвилі світової економічної кризи і небезпеки розгортання нової, цілої низки природних катаклізмів, стихійних лих тощо. Наслідком даної ситуації є значне скорочення витрат на оборону в багатьох провідних країнах світу [2]. Проте слід пам'ятати, що недостатність уваги з боку деяких держав до військово-політичної складової як власної національної безпеки, так і європейської безпеки загалом, може у майбутньому негативно позначитися на європейському безпечному кліматі, адже саме ця складова виступає потужним стримуючим чинником потенціальних агресорів.

Нова система європейської безпеки, яка почала створюватися у 90-х роках минулого століття і з певними видозмінами існує й нині, характеризується, з одного боку, усуненням загрози великої за масштабами військової агресії в Європі, а з іншого – появою нового кризового потенціалу внаслідок принципової зміни характеру загроз на теренах колишнього постсоціалістичного простору.

Сьогодні найбільш небезпечними загрозами сучасній європейській безпеці, нейтралізація яких вимагає військово-політичних рішень і дій є: розповсюдження зброї масового знищення; міжнародний тероризм як форма політичної боротьби; нелегальна торгівля радіоактивними матеріалами і зброєю; організована злочинність, відмивання “брудних” грошей, корупція тощо.

Разом з цим, значну загрозу для Європи становлять, так звані “м'які”, або “опосередковані загрози”. Основними серед них є: існування тоталітарних режимів, властивістю яких є застосування збройної сили у вирішенні внутрішніх і зовнішніх проблем; неконтрольований потік біженців та нелегальних мігрантів з районів нестабільності; періодичні світові фінансові кризи, що останнім часом охоплюють все ширший геополітичний простір і вкрай негативно

впливають на соціально-політичну ситуацію; природні та техногенні катастрофи і стихійні лиха; торгівля людьми, контрабанда наркотиків й інші опосередковані загрози європейській безпеці.

В цих умовах Міністерство оборони України і Генеральний штаб Збройних Сил працюють над забезпеченням активної участі України у зміцненні воєнно-політичної складової європейської безпеки.

Серед основних напрямів цієї роботи можна визначити розвиток воєнно-політичного діалогу між керівництвом Збройних Сил України та ЄС з широкого спектра питань Спільної політики безпеки і оборони, залучення українських сил і засобів до участі у бойових тактичних групах (БТГ) Євросоюзу, а також участь України в операціях під егідою ЄС. Насамперед мається на увазі операція “Аталанта”, яку ЄС проводить в Аденській затоці для протидії міжнародному піратству.

У другому півріччі 2011 р. рота морської піхоти ВМС Збройних Сил України перебувала на чергуванні у складі бойової тактичної групи Європейського Союзу “ХЕЛЬ-РОК”. Український підрозділ разом з болгарською ротою підсилював грецький аеромобільний батальйон.

У штабі БТГ працювало 8 офіцерів Збройних Сил України, в тому числі на посаді заступника начальника штабу з питань забезпечення. Крім цього, на бойовому чергуванні у складі цієї БТГ знаходився екіпаж літака Іл-76 бригади військово-транспортної авіації Повітряних сил Збройних Сил України [9].

Необхідно наголосити, що залучення України до бойових тактичних груп ЄС з політичної точки зору є конкретним підтвердженням намірів нашої держави на практиці брати участь у реалізації завдань європейської політики безпеки та оборони. У військовому вимірі – це можливість впровадження у національне військове будівництво позитивного досвіду та знань, необхідних для розвитку оперативних можливостей Збройних Сил України.

Безумовно, плідність співробітництва України з ЄС залежить передусім від виконання нашою державою політичного критерію членства в Європейському Союзі, який передбачає стабільність інститутів, що є гарантами демократії, верховенства права, прав людини і поваги та захисту прав меншин.

Попри наявність низки проблем у цих сферах, навіть за нинішніх умов потенціал поглиблення співробітництва України з Євросоюзом є значним. Розвиток співпраці у сфері безпеки надасть Україні додатковий імпульс у напрямі її інтеграції до ЄС. Адже спільна політика безпеки і оборони ЄС є тією сферою європейської інтеграції, в якій важливість і необхідність участі України є незаперечною. Не випадково цей напрям зовнішньої політики окремо закріплений в “Угоді між Україною і Європейським Союзом про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз”, яку підписано у 2005 р. та ратифіковано Законом України у 2008 р. [8]. Іноді можна почути, що Спільна європейська політика безпеки і оборони поки що являє собою тендітний інструмент, який сьогодні перебуває у зародковому стані. Тим не менше він є по-своєму унікальним, а Спільна політика безпеки і оборони має законне місце в нинішній і майбутній архітектурі міжнародної безпеки.

Важливим напрямом діяльності Збройних Сил України щодо забезпечення воєнно-політичної складової європейської безпеки є розширення і удосконалення конструктивного партнерства з Північноатлантичним альянсом. Це співробітництво сприяє реалізації двоєдиного завдання: реформуванню Збройних Сил України за європейськими стандартами і практичному включенню нашої держави до вирішення проблем безпеки на регіональному і глобальному рівні.

Слід підкреслити, що досягнення взаємосумісності між військовими формуваннями ЗС України та Європейським Союзом реалізується виключно через партнерські механізми Північноатлантичного альянсу, адже в збройних силах Європейського Союзу використовуються стандарти та процедури НАТО, а партнерської програми, подібної до програми Альянсу “Партнерство заради миру”, в ЄС немає.

Сьогодні прямих і безпосередніх воєнних загроз європейській безпеці не існує. Тим більше не існує загрози виникнення світової війни. Проте ми є свідками і учасниками низки локальних конфліктів, в яких гинуть сотні і тисячі людей. Не минули ці явища й Європу, свідченням чого є події на Балканах, перманентний конфлікт на російському Північному Кавказі, російсько-грузинська війна 2008 р. та інші менш масштабні конфлікти з використанням воєнної сили.

В цих умовах головна увага у сфері військово-політичної складової європейської безпеки повинна бути зосереджена на формуванні дієвих механізмів військово-політичного забезпечення територіальної цілісності та непорушності кордонів у Європі; політико-правовому забезпеченні на Євразійському континенті верховенства міжнародного права і демократичних цінностей у міжнародних відносинах; військово-політичному забезпеченні реалізації принципу невтручання до внутрішніх справ держав європейського геополітичного простору; створенні дієвих військово-політичних механізмів боротьби з нетрадиційними загрозами і викликами європейській безпеці.

Звичайно, реальне життя буде ставити і нові завдання, але означені є такими, що в основному можуть забезпечити ефективне функціонування військово-політичної складової європейської безпеки.

Окремо необхідно зосередити увагу на тих проблемах, які необхідно вирішити саме Україні в процесі нарощування військово-політичної складової європейської безпеки, а разом з цим і своєї власної національної безпеки.

З огляду на те, що навіть у Росії, яка є ініціатором Договору про європейську безпеку, немає широкого з обговорювання питань європейської безпеки, а на погляд багатьох російських вчених, ця ініціатива Російської Федерації в її практичному втіленні виявляється нереалістичною [6, 9], всі розмови про створення нової архітектури європейської безпеки, відмінної від нині існуючої, не мають сьогодні під собою реальних підстав. У цих умовах Україна повинна зосередити увагу на участі у тих безпекових інститутах, які вже існують в європейському просторі, тобто ОБСЄ, ЄС та НАТО.

Висновки. Серед інших питань, які потребують підвищеної уваги з боку української влади слід виділити наступні: завершення договірно-правового оформлення, облаштування і забезпечення функціонування державного кордону України; створення спільних проєктів із США, ЄС, РФ у військово-технічній сфері; поступове входження України в безпекові структури ЄС; запобігання соціально-політичним, міжнаціональним, міжконфесійним конфліктам усередині держави та їх своєчасне розв'язання виключно політико-правовими засобами.

Такими, в основному, є погляди автора статті на проблеми розвитку військово-політичної складової сучасного європейського безпекового простору. Без сумніву, сформульовані в статті пропозиції не є остаточними і потребують подальшого розвитку і вдосконалення українськими науковцями.

1. *Блеса П.* Европа “единая и свободная”: внешняя политика, оборона и безопасность в обновленном Европейском союзе / Пабло Блеса // *Неприкосновенный запас.* – 2007. – № 6. – С. 192–203.
2. *Жучков В.* Военные расходы основных стран НАТО / В. Жучков // *Зарубежное военное обозрение.* – 2011. – № 8. – С. 20–25.
3. *Кочев И.А.* Общая политика безопасности и обороны Европейского Союза в современной политической теории / И.А. Кочев // *Вестник Томского гос. университета. Философия. Социология. Политология.* – 2011. – №3 (15). – С. 138–144.
4. *Кулеба Д.* Нова стара архітектура європейської безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/nova_stara_arhitektura_evropeyskoyi_bezpeki-57302.html
5. *Новикова О.О.* Европейский союз в системе международной безопасности: новые инструменты кризисного урегулирования / О.О. Новикова // *Полис. Политические исследования.* – 2008. – № 4. – С. 174–184.
6. *Ознобищева Г.* К новой архитектуре европейской безопасности / Г. Ознобищева // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2010. – № 11. – С. 3–20.
7. *Семенюк О.* Нова архітектура європейської безпеки: тенденції, виклики, перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cs.cirs.kiev.ua/uk/news/commentary/102-2010-01-20-15-13-26.html>.
8. Угода між Європейським Союзом і Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу із врегулювання криз, від 13.06.05. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_648
9. Україна заступила на чергування у складі бойової тактичної групи ЄС “Хелброк” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/eu/ua/news/print/62007.htm>
10. *Ralph Dietl.* Towards a European Security and Defence Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gulnur-aybet.net/cwh.pdf>
11. *Vasilis Margaras.* Common Security and Defence Policy and the Lisbon Treaty Fudge: No common strategic culture, no major progress [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/117469/ipublicationdocument_singledocument/fb4377f5-06a3-44a8-8415-43f97043254f/en/WP+028.pdf

Надійшла до редколегії 08.12.2011 р.

Рецензент: *В.Ф. Зайка*, кандидат військових наук,
доцент, Національний університет оборони
України, м. Київ

Пошедин О.И.
ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЕВРОПЕЙСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ЗАДАНИЯ ДЛЯ УКРАИНЫ И ЕЕ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ

Исследуется военно-политическая составляющая современной европейской безопасности, которая представляет один из наиболее важных и противоречивых факторов европейской безопасности в целом, а также деятельность Вооруженных Сил Украины по укреплению данной составляющей, определяются направления, на которых необходимо сосредоточить внимание Украине в процессе укрепления военно-политического элемента европейской безопасности.

Ключевые слова: Европейская безопасность, военно-политическая составляющая, угрозы безопасности, боевые тактические группы ЕС.

Poshedin O.
MILITARY-POLITICAL COMPONENT OF THE EUROPEAN SECURITY SPACE: CHALLENGES OF UKRAINE AND ITS ARMED FORCES

The article investigates the political-military component of modern European security, which is one of the most important and controversial factors of European security, activities of the Armed Forces of Ukraine to strengthen this component. The article determines by the direction in which Ukraine have to strengthen military-political element of the European of security.

Key words: European security, the military-political component, the threat of security, EU battlegroup.